

ISSN: 3060-4613

PSIXOLOGIYA YO'NALISHI

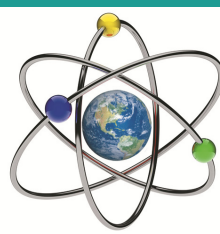
№06/2025

M

13.00.00 - Pedagogika fanlari
07.00.00 - Tarix fanlari
19.00.00 - Psixologiya fanlari
01.00.00 - Fizika-matematika fanlari
02.00.00 - Kimyo fanlari
03.00.00 - Biologiya fanlari
09.00.00 - Falsafa fanlari
10.00.00 - Filologiya fanlari
11.00.00 - Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga
ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 74 sahifa,
4-iyun, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

UMAROVA H.O'. – O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRI

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Karimova E'zoza Gapiirjanovna – Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti rektori

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik

Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik

Umarova H.O'. – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor

Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor

Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor

Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor

Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor

Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor

Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qo'ldoshev Q.M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor

Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)

Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)

Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)

Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)

Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)

Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)

Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor

Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor

Aliyev B. – falsafa fanlari doktori professor

G'afurov D.O. – falsafa fanlari doktori (PhD)

Somurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti

Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor

Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)

Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent

Tangriyev A.T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori

Ashurov R.R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Panjiyev M.A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari

Xudayberganov N.A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Mirzayeva F.O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Toshkent davlat texnika universiteti, G. V. Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti Toshkent temir yo'l muhandislari instituti.

EDITOR-IN-CHIEF:

Umarova H.O'. – Minister of Preschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Rector of the Nizami National Pedagogical University of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Umarova H.O'. – Minister of Preschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

Qirg'izboyev A.K – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K.M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikraxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Woogyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of Philosophy, Professor

Gafurov D.O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of Philosophy, Professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a Professor of Toshkent State University of Economics

Ashurov R.R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology

Panjiyev M.A – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N.A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha; OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y ,№11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y , №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y , №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y , №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y , №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y , №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.06.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi
Prezidenti Administratsiyasi
huzuridagi Axborot va ommaviy
kommunikatsiyalar agentligi
tomonidan №C-5669245 reyestr
raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan
o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: №095310

MUNDARIJA

O'SMIRLARDA DESTRUKTIV XULQ-ATVOR SHAKLLANISHINI TADQIQ ETISHNING NAZARIY- METODOLOGIK ASOSLARI.....	10
Umarov Baxriddin Mengboyevich, Jabborova Zilola Baxtiyor qizi ONA VA FARZAND MUNOSABATLARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	16
Abdullayeva Dilbar Ubaydullayevna PROFESSOR-O'QITUVCHILAR IMIJINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	21
Jo'rayeva Sohibjamol Norqobilovna OMMAVIY MADANIYATNI BOLALAR XULQ-ATVORIGA TA'SIRINI PSIXOLOGIK SHARTLARI.....	29
Umarova Navbahor Shokirovna PEDAGOGIK FAOLIYATDA KASBIY SO'NISH JARAYONINING IJTIMOY-PSIXOLOGIK JIHATLARI.....	33
Botirova Dilafrō'z Bozorovna BULLING XULQ-ATVORINING NAMOYON BO'LISHI VA UNING MAKTAB O'QUVCHILARGA BO'LGAN TA'SIRI.....	39
Tillayeva Nodira Iskandar qizi TASHKILOTDA MOBBING VA UNING XODIMLAR PSIXOEMOTSIONAL SALOMATLIGIGA IJTIMOY-PSIXOLOGIK TA'SIRI.....	42
Xusanbayeva Ziyoda Maxmutdjon qizi OILAVIY MUNOSABATLARDA YETAKCHILIK MUAMMOLARI.....	46
Abdumutalova Madina Abdumalik qizi ZO'RAVONLIKKA UCHRAGAN AYOLLARNING IJTIMOY- PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI.....	49
Abdurahmanova Durdona Dilshodjon qizi SHAXSDA KREATIVLIK SIFATLARINI RIVOJLANTIRISHNING PSIXOLOGIK OMILLARI.....	54
To'raboyev Azamat Muxamadullayevich BO'LAJAK PEDAGOGLARDA KASBIY MOYILLIKNING NAMOYON BO'LISHIGA TA'SIR ETUVCHI-IJTIMOYPSIXOLOGIK OMILLAR.....	58
Saidova Nargiza Ismatulla qizi PSIXOLOGIYA TALABALARI AMALIYOTI JARAYONIDA KASBIY REFLEKSIYA KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH.....	62
Akbaraliyeva Asilaxon Tojiddinovna OTA-ONALARNING RAQAMLI VOSITALARDAN FOYDALANISH USLUBI VA BOLALARDA INTERNET QARAMLIGI RIVOJLANISHIGA TA'SIRI.....	67
Maxammadjonov Sherzodbek Ravshanbek o'g'li PSIXOLOGIYADA IJTIMOY MOTIVLAR MUAMMOSIGA BO'LGAN YONDASHUVLAR.....	71
Yo'ldoshev Javlon Ablanazar o'g'li OILAVIY ZIDDIYATLARNING SHAXSLARARO MUNOSABATLARGA TA'SIRI VA ULARNI HAL ETISH USULLARI.....	74
Raximova Gulxayo Alisherovna O'SMIRLIK DAVRINING PSIXOLOGIK MANBALARDAGI TAHLILI.....	79
Matyakubova Shohista Odamboy qizi BOSHLANG'ICH MAKTAB YOSHIDAGI (6-8 YOSH) CHAP QO'LI DOMINANT BO'LGAN BOLALARNING PSIXOLOGIK RIVOJLANISHI VA XUSUSIYATLARI.....	82
Usmanova Sevara Akmalovna OILA VA KASB MUVOZANATI MUAMMOSI ILMIY TADQIQOTLARNING PREDMETI SIFATIDA.....	86
Teshayev Sobit Sodik o'g'li PEDAGOGLARDA IJOBIY FIKR SHAKLLANISHIDA OPTIMIZMNING NAMOYON BO'L ISHI.....	90
Sattarova Shaxnozaxon Qo'chqarovna ПЕРФЕКЦИОНИЗМ КАК ФАКТОР ДОСТИЖЕНИЯ ЦЕЛЕЙ ОРГАНИЗАЦИИ.....	95
Атабоев Н.И O'SPIRINLIK DAVRIDA YUZAGA KELADIGAN NIZOLAR PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK MUAMMO SIFATIDA.....	100
Maripova Asalxon Botiraliyevna	

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA TASVIRIY SAN'ATGA QIZIQISHLAR SHAKLLANISHI.....	105
Salaxidinova Xolida Xaliljonovna O'SMIRLARDI REFLEKSIV QOBILİYATLARNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI.....	110
Rustamov Narzillo Raxmonovich XORIY PSIXOLOGIIYASIDA "SHAXS O'Z IMKONIYATLARINI RO'YOBGA CHIQRISH" TUSHUNCHASIGA NAZARIY YONDASHUVLAR.....	113
Alimova Yayra Hotamovna PSIXOLOGIIYADA PSIXOFIZIOLOSSGIK BILIMLARINING AHAMIYATI.....	119
Yakubova Guzal Asatullayevna PEDAGOGIK FAOLIYATDA KASBIY DEFORMATSIYA: SABABLARI VA OQIBATLARI.....	124
Abdulxomidova Fotimaxon Abdulxopizovna PSIXOLOGIIYA FANIDA "STRESS" VA "STRESSGA BARQARORLIK" TUSHUNCHALARINING MAZMUNI.....	129
Ergashev Hasanboy YOSHLARNING OTA-ONALIK ROLIGA PSIXOLOGIK TAYYORLIGIDINAMIKASI.....	133
Niyozmetova Munira Ibragimovna MAKTABDA SAMARALI PEDAGOGIK USULLAR VA ULARNING PSIXOLOGIK ASOSLARI	138
Abdurahmonova Firuza Muhiddinova BOLALARDA KOGNITIV JARAYONNING RIVOJLANISHI.....	142
N.X.Shakirova OGNITIV JARAYONLAR TUSHUNCHASI VA ULARNING TA'LIMDAGI ROL.....	147
Axmedov Davlatbek Saloxidin o'g'li MULOQOTDA SHAXS YO'NALGANLIGI PSIXOLOGIK FENOMEN SIFATIDA.....	151
Raximova E'tibor Rustamovna OLIIY TA'LIM MUASSASA TALABALARI TA'LIM FAOLIYATIDA O'QUV MOTIVATSIYASINING SHAKLLANISHIGA SUN'IY INTELEKTNING TA'SIRI	156
R.M.Baxtiyorov MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING FAOLIYATLAR JARAYONIDA IJODIY QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI.....	162
Abduhalimova Durdona Ilhomovna BOKSCHILARNING JISMONIY VA TEXNIK-TAKTIK TAYYORGARLIGINI TAKOMILLASHTIRISH.....	168
Qon'irbaev Dastan BOG'CHA YOSHDAGI BOLALARDA XAYOLNING RIVOJLANISHI.....	173
Temirova Dilduza Olim qizi TALABALAR JAMOASIDA SHAXSLARARO MUNOSABATLARNING XORIY ADABIYOTLARDI YORITILISHI.....	177
Shukurullayev Xamidulla Nurilla o'g'li O'SMIRLARDI AGRESSIV XULQ-ATVOR SHAKLLANISHIGA OILAVIY MUNOSABATLARNING TA'SIRI.....	182
Feruza Alimova Najimovna HARBIY XIZMATCHILARDA STRESSGA TA'SIR QILUVCHI OMILLARNI TADQIQ ETISHNING IJTIMOIIY-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI.....	186
Irgashev Zarif Djamaldinovich ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ СЕМЕЙНЫХ ЦЕННОСТЕЙ В УЗБЕКИСТАНЕ, ЮЖНОЙ КОРЕЕ, КИТАЕ И ЯПОНИИ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА ФОРМИРОВАНИЕ ЛИЧНОСТИ РЕБЁНКА ОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА.....	191
Искандерова Сайёра Абдубасидовна , Турабекова Шахноза Дамировна ПСИХОЛОГИК АДАПТАТСИYA: XODIMLAR SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING PSIXOLOGIK IMKONIYATLARI.....	196
Abdulkarimov Muhammadjon Muratovich ИЖТИМОIIY-ПСИХОЛОГИК КОМПЕТЕНЦИЯЛАРНИ АНИҚЛАШДА ЭКСПЕРТ БАҲОЛАШНИНГ АҲАМИYATI.....	201
Қодиров Мирзаакрам Собиржонович PSIXOLOGIIYA NAZARIYASIDA TALABALAR MUSTAQIL TA'LIMIMUAMMOSI.....	206

Yakubova Barno Baxtiyorovna

OTA-ONA QARAMOG'ISIZ QOLGAN BOLALAR BILAN OLIB BORILADIGAN ISHLARDA IJTIMOY PEDAGOGNING O'RNI..... 210

Hasanboyeva Kamola Dilmurod qizi

O'SMIRLARDA KREATIVLIK NAMOYON BO'LISHINING HUDUDYIY TAFOVUTLARI..... 214

B.Z.Qayumov

BOLALAR VA O'SMIRLAR ORASIDA IJROCHILIK MOTIVATSIYASINI OSHIRISHNING PSIXOLOGIK VA DIDAKTIK ASOSLARI..... 218

Rustamova Maxsuma Farxodbek qizi, X.Botirova

ALTRUIZMNING NAZARIY ASOSLARI..... 221

Xatamova Ferangiz, Nosirova Zamira Xosil qizi

ALTRUIZMNING NAZARIY ASOSLARI

Xatamova Ferangiz

Oriental universiteti

Uzluksiz ta'lim pedagogikasi

Kafedra o'qituvchisi

e-mail: ferangizxatamova93@gmail.com

Nosirova Zamira Xosil qizi

Oriental universiteti, Psixologiya yo'nalishi

301-guruh, 2-kurs talabasi

e-mail: zamiranosirova306@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada altruizm va egoizm tushunchalarining mazmun-mohiyati, ularning psixologik va ijtimoiy jihatlarini hamda o'zaro farqlari chuqur tahlil qilinadi. Altruizm insonparvarlik, beg'araz yordam, empatiya va jamiyat farovonligi yo'lida xizmat qilish kabi fazilatlarini ifodalaydi. Egoizm esa shaxsning o'z manfaatini mutlaq ustun qo'yishi va boshqalarga befarq bo'lishi orqali namoyon bo'ladi. Maqolada altruistik xatti-harakatlarning jamiyatdagi ishonch, birdamlik va ruhiy salomatlikka ijobiy ta'siri ochib beriladi, shu bilan birga haddan ortiq egoistik munosabatlarning ijtimoiy muhitga salbiy ta'siri yoritiladi. Altruizm va egoizmning shaxsiy taraqqiyot, ijtimoiy munosabatlar va axloqiy qadriyatlar shakllanishidagi o'rni ilmiy-nazariy va amaliy misollar orqali asoslanadi. Maqolada altruistik qadriyatlarni rivojlantirish zarurligi hamda ularni ta'lim, tarbiya va ijtimoiy hayotda shakllantirish yo'llari alohida ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: altruizm, egoizm, empatiya, axloqiy qadriyatlar, jamiyat, yordam, xulq-atvor, ijtimoiy munosabatlar, ruhiy salomatlik, shaxsiy rivojlanish

Abstract. This article provides a deep analysis of the essence of the concepts of altruism and egoism, their psychological and social aspects, as well as their differences. Altruism embodies qualities such as humanity, selfless help, empathy, and service to the welfare of society. Egoism, on the other hand, manifests as the absolute prioritization of one's own interests and indifference to others. The article reveals the positive impact of altruistic behavior on trust, solidarity, and mental health in society. At the same time, it highlights the negative impact of excessively egoistic attitudes on the social environment. The role of altruism and egoism in personal development, social relations, and the formation of moral values is substantiated through scientific, theoretical, and practical examples. The annotation emphasizes the need to develop altruistic values and outlines ways to cultivate them in education, upbringing, and social life.

Key words: altruism, egoism, empathy, moral values, society, help, behavior, social relationships, mental health, personal development.

Аннотация. В статье даётся глубокий анализ понятий альтруизма и эгоизма, их психологических и социальных аспектов, а также различий. Альтруизм представляет собой такие качества, как гуманность, бескорыстная помощь, сочувствие и служение благополучию общества. Эгоизм проявляется в абсолютном предпочтении человеком своих интересов и безразличии к другим. В статье раскрывается положительное влияние альтруистического поведения на доверие, солидарность и психическое здоровье общества. При этом подчёркивается негативное влияние чрезмерно эгоистичных отношений на социальную среду. Роль альтруизма и эгоизма в развитии личности, социальных отношениях и формировании нравственных ценностей обосновывается на научных, теоретических и практических примерах. В аннотации подчёркивается необходимость развития альтруистических ценностей и способы их формирования в образовании, воспитании и общественной жизни.

Ключевые слова: альтруизм, эгоизм, эмпатия, моральные ценности, общество, помощь, поведение, социальные отношения, психическое здоровье, личностное развитие.

KIRISH

Insoniyat jamiyati taraqqiyoti davomida shaxslararo munosabatlarning turli shakllari yuzaga kelgan. Ushbu munosabatlarda insonning ichki holati, ijtimoiy qadriyatlarga munosabati va boshqalarga nisbatan

tutgan xulqi muhim o'rin tutadi. Ayni shu jarayonda altruizm va egoizm tushunchalari inson psixologiyasi hamda axloqiy mezonlar bilan chambarchas bog'liq holda o'rganiladi. Altruizm insonni boshqalarga mehribon, beg'araz yordamga tayyor etsa, egoizm o'z manfaatini ustun qo'ygan, individual yondashuvni ifodalaydi. Zamonaviy jamiyatda shaxsning ijtimoiy faoliyati, empatiyasi, irodaviy sifatlari va boshqalar bilan hamkorlikda yashash qobiliyati aynan shu ikki tushuncha o'rtasidagi muvozanat bilan belgilanadi. Shu bois altruizm va egoizm nafaqat psixologiya, balki pedagogika, sotsiologiya va falsafa kabi fanlar doirasida ham chuqur tadqiq etilayotgan dolzarb mavzulardan biridir. Insoniyat taraqqiyoti davomida boshqalar manfaati yo'lida harakat qilish yoki o'z manfaatini himoya qilish zarurati doimo mavjud bo'lgan. Har bir jamiyatda bu ikki yondashuvning qanday qabul qilinishi, qanday qadrlanishi hamda qanday natijalar berishi o'ziga xos. Shu nuqtayi nazardan altruizm va egoizmning mohiyatini tushunish, ularni farqlash va o'zaro ta'sirini aniqlash nafaqat nazariy, balki amaliy ahamiyatga ham ega.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Altruizm va egoizm tushunchalari psixologiya, sotsiologiya, pedagogika va falsafa fanlarining kesishgan nuqtasida chuqur o'rganilgan. Bu mavzu bo'yicha milliy va xorijiy manbalar asosida olib borilgan ilmiy izlanishlar har ikki tushunchaning nazariy asoslari, psixologik sabablari va ijtimoiy ahamiyatini ochib beradi.

Ismoilova N.ning Ijtimoiy psixologiya nomli darsligida altruistik xatti-harakatlar ijtimoiy shaxslararo munosabatlarning asosiy ko'rinishi sifatida tahlil qilingan. Muallif altruizmni ijtimoiy motivatsiya, empatiya va axloqiy qarorlar bilan bog'laydi. Bu asarda shaxslar o'rtasidagi o'zaro yordam, ijtimoiy muloqot va ijobiy hissiyotlarning inson ruhiyatiga ta'siri haqida fundamental tushunchalar berilgan [1].

Karayeva Y. X. tomonidan yozilgan "Egoizm psixologik fenomen sifatida" maqolasida esa egoizmning turli shakllari, ularning psixologik ildizlari va shaxs rivojlanishidagi roli chuqur yoritilgan. Maqola psixologik tahlillarga asoslangan bo'lib, egoistik shaxslar tipologiyasi, ularning xulq-atvori, motivlari va ijtimoiy muhitga ta'siri o'rganilgan. Muallif egoizmni ijtimoiy muvozanatga xavf soluvchi omil sifatida ko'rsatadi [2].

Toshmurodova M. X. va Shomurotov U. M. muallifligidagi maqolada altruizm va egoizm o'rtasidagi o'xshashliklar va farqlar taqqoslov tahlil asosida bayon etiladi. Mualliflar ularni inson axloqiy rivojlanishining ikki qutbi sifatida tavsiflaydi. Shu bilan birga, altruistik xatti-harakatlar insonlar o'rtasidagi hamkorlik, ishonch va mehr-shafqat kabi ijtimoiy fazilatlarining shakllanishiga xizmat qilishi qayd etiladi [3].

Karimova V. M.ning Sotsial psixologiya darsligida altruizm sotsiallashtiruv jarayonining ajralmas qismi sifatida o'rganiladi. Kitobda ijtimoiy rollar, axloqiy qadriyatlar va insonlararo munosabatlarda altruistik yondashuvlarning shakllanishi haqida chuqur nazariy asoslar keltirilgan. Darslik nafaqat talabalarga, balki amaliyotchi psixologlar uchun ham foydalidir [4].

Abdurashidova G. tomonidan yozilgan maqola altruistik yordam ko'rsatishning psixologik va axloqiy sabablari, shuningdek, bu xatti-harakatlarning jamiyatdagi roli haqida ma'lumot beradi. Muallif, ayniqsa, "empatiya va yordam" o'rtasidagi bog'liqlikni eksperimental misollar asosida yoritgan [5].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu ilmiy ishda altruizm va egoizm tushunchalarining psixologik, ijtimoiy va axloqiy jihatlarini nazariy jihatdan o'rganiladi hamda ularning shaxs xatti-harakatlariga ta'siri tahlil qilinadi. Tadqiqotda mazkur tushunchalarning turli omillar bilan bog'liqligi, farqlari va jamiyatdagi o'rni aniqlashga harakat qilinadi.

Tadqiqotning obyekti: Shaxsning ijtimoiy xulq-atvori, uning altruistik yoki egoistik harakatlarga moyilligi.

Tadqiqotning predmeti: Shaxs xulqida namoyon bo'ladigan altruizm va egoizmning psixologik mexanizmlari, omillari va ular o'rtasidagi o'zaro munosabatlar.

Tadqiqotning maqsadi: Altruizm va egoizm tushunchalarining nazariy asoslarini o'rganish, ularning shaxs rivojiga, ijtimoiy munosabatlarga va axloqiy qarorlar qabul qilish jarayoniga ta'sirini aniqlash.

Tadqiqotning vazifalari:

Altruizm va egoizm tushunchalarining ilmiy ta'riflarini tahlil qilish;

Ular o'zaro farqli jihatlari aniqlash;

Turli psixologik maktablarda bu tushunchalarga berilgan yondashuvlarni ko'rib chiqish;

O'zbek va xorijiy adabiyotlar asosida amaliy ko'rinishlarini tahlil qilish;

Altruizmni rivojlantirish va egoistik qarashlarni kamaytirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish.

Tadqiqotda qo'llanilgan metodlar:

Tahlil va sintez – altruizm va egoizmga oid nazariy qarashlarni o'rganish;

Qiyosiy tahlil – altruizm va egoizm o'rtasidagi farqlarni aniqlash;

Ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish – O'zbekiston va xalqaro miqyosdagi maqola, kitob, darsliklar asosida;

Induksiya va deduksiya – umumiy nazariyalardan konkret xulosalarga kelish va aksincha;

Empirik kuzatuv (agar amaliy tadqiqot kiritilsa) – shaxslararo muloqotdagi altruistik yoki egoistik xatti-harakatlarni aniqlash.

Tadqiqotning nazariy-metodologik asoslari: Ishning nazariy asoslarini G. Allport, C. Batson, E. Fromm kabi psixologlarning altruizm va egoizm haqidagi qarashlari tashkil etadi. Shuningdek, Ismoilova N., Karimova V. va Karayeva Y. X. kabi o'zbek mualliflarining ijtimoiy psixologiyaga oid ishlari ham asos qilib olingan.

Tadqiqotning amaliy ahamiyati: Tadqiqot natijalari psixologik maslahatlar, ta'lim-tarbiya jarayonlari, oilaviy va ijtimoiy munosabatlar sifatini oshirishda qo'llanilishi mumkin. Altruistik fazilatlarini rivojlantirish orqali sog'lom shaxsni shakllantirish, egoizmni esa ongli ravishda boshqarish yo'llari ishlab chiqiladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Altruizm va egoizm tushunchalari shaxsning axloqiy, ijtimoiy va psixologik rivojlanishida qarama-qarshi pozitsiyalar sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu tadqiqot doirasida nazariy manbalarni tahlil qilish orqali quyidagi asosiy jihatlar aniqlab olindi. Avvalo, altruizm insonning boshqalarga beg'araz yordam ko'rsatishga moyilligi, empatiya va ichki ijtimoiy mas'uliyat tuyg'usi bilan bog'liq ekani aniqlandi. Ko'plab manbalarda altruistik harakatlar shaxsning axloqiy yetukligi, ma'naviy qadriyatlar tizimi va tarbiyaga oid omillar bilan izohlanadi [1, 12]. Egoizm esa, aksincha, shaxsning o'z ehtiyoj va manfaatlarini ustun qo'ygan holda boshqalarning holatini inkor etishi, o'zini markazga qo'yishi bilan izohlanadi [2, 5]. Bu holat, ayniqsa, individualistik jamiyatlarda kuchliroq namoyon bo'lishi kuzatilgan. Egoistik motivlar shaxsning ijtimoiy moslashuviga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Tahlillarda altruizm va egoizm bir-biriga to'g'ridan-to'g'ri zid emasligi, balki muayyan vaziyat va sharoitlarda bir shaxsda har ikkalasi ham mavjud bo'lishi mumkinligi qayd etildi. Masalan, altruizm ijtimoiy rag'batlar, axloqiy qadriyatlar yoki ichki qoniqish orqali shakllansa, egoizm esa xavfsizlik, raqobat, o'zini saqlab qolish instinkti natijasida yuzaga keladi [3, 10]. Psixologik yondashuvlar altruistik xatti-harakatlarni ko'pincha empatiya, axloqiy qaror qabul qilish va ijtimoiy o'zaro aloqalarning ijobiy ko'rinishi deb baholaydi. Ayniqsa, Batson va Allport kabi olimlarning tadqiqotlarida altruizm shaxsning yetuklik darajasini belgilovchi muhim fazilat sifatida qayd etiladi.

O'zbek mualliflari, xususan Ismoilova, Karimova va Karayeva ishlarida altruistik harakatlar yosh davrlari, shaxsning tarbiyaviy muhitdagi shakllanishi va oilaviy ijtimoiy ta'sirlar bilan bog'langan holda izohlanadi. Egoistik xatti-harakatlar esa psixologik yetilmaslik, noadekvat baholash, o'zini haddan ortiq qadrlash kabi omillar bilan bog'liq deb ko'rsatilgan. Tahlil shuni ko'rsatdiki, altruizm va egoizmning har ikkalasi ham inson tabiatining ajralmas qismi bo'lib, ularning nisbatini muhit, tarbiya, madaniyat, jamiyatdagi qadriyatlar va shaxsning psixologik xususiyatlari belgilaydi.

Asosiy natijalar:

Altruizm insoniy fazilatlarining ijtimoiy va axloqiy jihatdan yetuk shakli sifatida namoyon bo'ladi.

Egoizm esa ko'pincha individual manfaatlarni ustun qo'yish bilan ifodalanadi, lekin ekstremal shaklda emasligi shart emas.

Har bir insonda altruistik va egoistik moyilliklar ma'lum darajada mavjud bo'lib, ularning ustunligi vaziyatga qarab o'zgaradi.

Altruizmni rivojlantirish uchun tarbiya, empatiya mashqlari va ijtimoiy mas'uliyat hissini kuchaytirish zarur.

Egoizm ijtimoiy jarayonlarda muvozanatli ravishda boshqarilsa, shaxsiy taraqqiyotga ham xizmat qilishi mumkin.

Altruistik qadriyatlar kuchli bo'lgan jamiyatlarda ijtimoiy birdamlik, o'zaro ishonch va axloqiy muvozanat yuqori bo'ladi.

Altruizm insoniyat tarixida eng qadimiy va muhim axloqiy qadriyatlardan biri hisoblanadi. U boshqalarga yordam berish, mehr-oqibat ko'rsatish, boshqalarning ehtiyojlarini o'z manfaatlaridan ustun qo'yish kabi xatti-harakatlarda namoyon bo'ladi. Altruistik xulq atrofida insonlar bilan iliq munosabat o'rnatish, ijtimoiy birdamlikni mustahkamlash va jamiyatda mehr-shafqat muhitini yaratishga xizmat qiladi. Bu tus-

huncha odatda egoizmga qarama-qarshi qo'yiladi. Egoizm o'z manfaatlarini ustun qo'yish bo'lsa, altruizm boshqalar manfaati birinchi o'ringa chiqadi. Altruistik inson boshqalarning dardiga befarq bo'lmaydi; u boshqalarga yordam berishdan ichki quvonch his qiladi. Psixologiyada altruizm insonning empatiya qobiliyati bilan bog'lanadi. Empatiya — bu boshqalar his-tuyg'ularini tushunish va his etish qobiliyatidir. Altruistik harakatlar ko'pincha shunchaki rahm-shafqatdan emas, balki empatiyadan kelib chiqadi.

Altruizm biologik jihatdan ham izohlanadi. Evolyutsion psixologiyada altruizm tur doirasidagi hamkorlik va yashab qolishni ta'minlash vositasi sifatida qaraladi. Bu nazariyaga ko'ra, inson boshqalarga yordam berib, o'z guruhining muvaffaqiyatiga hissa qo'shadi. Natijada bu unga ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, xavfsizlik va resurslarga kirish imkonini oshiradi. Bunday nuqtai nazar altruizmni genetik strategiya sifatida talqin qiladi. Sotsiologik yondashuv altruizmni jamiyatdagi ijtimoiy me'yorlar va qadriyatlar bilan bog'laydi. Jamiyat odamlarga yordam berish, o'zini qurbon qilish, mehribonlik ko'rsatish kabi xatti-harakatlarni qadrlaydi. Bu esa altruistik xatti-harakatlarning ijtimoiy mukofotlar orqali rag'batlantirilishini anglatadi [3, 10].

Yana bir nazariyada altruizm madaniyatlararo farqlar orqali tushuntiriladi. Ayrim jamiyatlarda kollektivism kuchli bo'lsa, altruistik xatti-harakatlar ko'proq uchraydi. Individualistik madaniyatlarda esa altruizm kamroq namoyon bo'lishi mumkin. Shuningdek, din altruizmga katta e'tibor qaratadi. Diniy ta'limotlar insonlarni boshqalarga mehribonlik qilish, yordam berish, o'z nafsini tiyish kabi ezgu fazilatlarga chaqiradi. Islom, xristianlik, buddizm, hinduizm kabi ko'plab dinlarda altruizm ibodat va ezgulikning ajralmas qismi hisoblanadi. Bu diniy ruhiyat odamlarda altruistik motivatsiyani mustahkamlaydi.

Altruistik xatti-harakatlar kundalik hayotda turlicha ko'rinishda namoyon bo'ladi. Masalan, keksalarga yordam berish, muhtojlarga ehson qilish, volontyorlik faoliyatlarida ishtirok etish, kasallarga qarash, notanish insonni himoya qilish — bularning barchasi altruizm namunalari hisoblanadi. Shuningdek, ota-onalarning farzandlari uchun qilgan qurbonliklari ham altruizm ko'rinishidir. Altruistik insonlar ko'pincha ijtimoiy faol, mehribon, sabrli va vazifaparvar bo'lishadi. Ular boshqalar muammosiga yechim topishda faol qatnashishadi. Psixologlar altruistik xulqning rivojlanishiga bolalik davrida olingan tarbiyaning ta'siri katta ekanini ta'kidlashadi. Mehribonlik, hammadlik, hamkorlik ruhida tarbiya topgan bolalar ulg'ayganda altruistik bo'lishadi. Aksincha, faqat raqobat va o'z manfaatini ko'zlash ruhida o'sgan bolalar o'zini o'ylovchi, befarq bo'lishi mumkin. Shu bois maktabgacha ta'limdan boshlab altruistik qadriyatlar singdirilishi lozim.

Pedagogik jarayonda altruizmni shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Bu borada rolli o'yinlar, ertaklar, ijtimoiy hikoyalar va bahs-munozaralardan foydalanish mumkin. Masalan, bolalarga boshqalarga yordam bergan qahramonlar haqida hikoyalar aytilish, ular bilan bu xatti-harakatlar haqida suhbat qurish ularning ijtimoiy sezgiriligini oshiradi. Shuningdek, amaliy faoliyatlar — hayriya tadbirlari, nogironlarga yordam ko'rsatish aksiyalari bolalarda altruistik tuyg'ularni shakllantiradi.

Zamonaviy jamiyatda altruizmga ehtiyoj yanada ortmoqda. Globallashuv, ijtimoiy muammolarning ko'pligi, aholining har xil toifalari orasidagi tafovutlar altruistik yondashuvni zarur qiladi. Ijtimoiy tarmoqlarda va ommaviy axborot vositalarida altruistik harakatlar targ'ib qilinishi ijobiy natijalar beradi. Yaxshi insoniy xatti-harakatlar boshqalarga ham namuna bo'lib xizmat qiladi. Bu esa jamiyatda ijobiy muhit, o'zaro ishonch va birdamlikni mustahkamlaydi. Altruizm insoniy fazilatlarni yuksaltiradi. Bunday xatti-harakatlar nafaqat boshqalarga foyda keltiradi, balki amalda yordam beruvchining o'zini ham baxtiyor qiladi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, boshqalarga yordam bergan insonlar o'zlarini ma'naviy yuksak, ijobiy ruhda his qilishadi. Bu esa ruhiy salomatlikka ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Altruizm depressiya va stress darajasini kamaytiradi, hayotdan mamnunlikni oshiradi. Psixologiyada "hissiy mukofot nazariyasi" altruistik harakatlarga izoh beradi. Bu nazariyaga ko'ra, inson boshqalarga yordam berganida, u miyada mukofot bilan bog'liq bo'lgan dofamin gormoni ishlab chiqaradi. Bu esa kayfiyatni ko'taradi va ijobiy his-tuyg'ularni yuzaga keltiradi. Shuning uchun ham altruistik insonlar ichki quvvatga to'la, ijobiy fikrlovchi bo'lishadi.

Yana bir muhim jihat — altruizmni sun'iy ravishda majburlab shakllantirib bo'lmaydi. U ichki ehtiyojdan, vijdon va empatiyadan kelib chiqishi kerak. Shuningdek, altruizmni manipulyatsiya vositasiga aylantirish noto'g'ri. Ba'zi hollarda odamlar o'zini altruist ko'rsatib, aslida shaxsiy manfaatlarini ko'zlashi mumkin. Bu holatlar "psixologik altruizm" va "strategik altruizm" deb farqlanadi. Psixologik altruizm — bu chin yurakdan beg'araz yordam, strategik altruizm esa manfaatni yashirincha ko'zlagan harakatdir [1].

Jamiyatda altruistik xulqni rag'batlantirish muhim. Buning uchun ijtimoiy institutlar, ta'lim muassasalari, ommaviy axborot vositalari va oilalar birgalikda harakat qilishi lozim. Ota-onalar bolalariga mehr-muhabbat ko'rsatish orqali ularning ko'nglida boshqalarga nisbatan hammadlikni uyg'otadilar. Bu esa altruistik shaxs shakllanishining ilk bosqichidir. Altruistik insonlar jamiyatda ko'proq ishonch qozonadilar. Ular

ijtimoiy aloqalarda muvaffaqiyatli bo'lishadi, jamoaviy faoliyatda faol, halol va ishonchli bo'lishadi. Mojaroli vaziyatlarda esa ular murosani tanlaydi.

Egoizm va altruizm inson xatti-harakatlarining ikki ziddiy qutbini ifodalaydi. Egoizm — bu insonning faqat o'z manfaatini, ehtiyojini va farovonligini birinchi o'ringa qo'yishi bilan tavsiflanadi. Egoistik inson boshqalarning holatini inobatga olmaydi; uning uchun eng muhim narsa — o'zining istak va ehtiyojlarini qondirishdir. Bunday kishilar ko'pincha o'z foydasini ko'zlab harakat qiladi va bu yo'lda boshqalarga zarar yetkazishga ham tayyor bo'lishi mumkin. Altruistik inson esa boshqalarning manfaati uchun o'z foydasidan voz kechishga tayyor bo'ladi. U boshqalarga yordam berishdan ruhiy zavq oladi.

Egoistik insonlar boshqalarga yordam berishda manfaat yo'qligini ko'rsa, qadam tashlamaydi. Ular har bir harakatda o'zlariga qanday foyda borligini hisoblaydi. Altruistlar esa beg'araz yordam ko'rsatishga moyil bo'ladi. Egoizm ba'zida ijobiy bo'lishi ham mumkin. Masalan, o'z sog'lig'i, xavfsizligi va hayoti haqida qayg'urish tabiiy va zarur holatdir. Lekin haddan tashqari egoizm jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlarni izdan chiqaradi. Egoistik insonlar ko'pincha yolg'izlikka duch keladi, ular bilan ijtimoiy aloqalarni saqlab turish qiyin bo'ladi. Altruizm esa ijtimoiy munosabatlarni mustahkamlaydi, jamiyatda ishonch va birdamlikni kuchaytiradi. Egoistlar jamiyat ehtiyojlariga befarq bo'lishadi, altruistlar esa ijtimoiy mas'uliyatni o'z zimmasiga olishadi. Egoistik yondashuv — “men”, altruistik yondashuv esa — “biz” tamoyiliga asoslanadi.

Egoistik inson o'zini markaz deb hisoblaydi, altruistik inson esa boshqalarni ham muhim deb biladi. Egoizm xudbinlik ustuvor bo'lsa, altruizm hamdardlik, mehribonlik va empatiya muhim rol o'ynaydi. Egoistik shaxslar mojarolarga moyil bo'lishadi, altruistlar esa murosaga intiladilar. Egoizm ko'pincha qisqa muddatli foydaga yo'naltirilgan bo'lsa, altruizm uzoq muddatli ijobiy ta'sirlar keltiradi. Egoistik shaxs o'z maqsadlariga boshqalarni vosita sifatida qarab erishadi. Altruist esa boshqalarning maqsadlariga erishishiga ham hissa qo'shadi. Egoizm faqat o'z manfaati ustuvor bo'lib qoladi. Altruizm esa jamiyat va insoniyat farovonligi muhim sanaladi.

Psixologik jihatdan qaranganda, egoistik insonlar ko'proq yolg'izlik, tushkunlik va ichki iztirobni boshdan kechiradi. Altruistik insonlar esa ko'pincha ijobiy his-tuyg'ularni boshdan kechiradi, boshqalar bilan iliq munosabatlar o'rnatadi. Egoizm ruhiy muvozanatni buzishi mumkin, altruizm esa ijobiy kayfiyat, optimizm va ruhiy sog'liqni mustahkamlaydi. Egoistik insonlar odatda ijtimoiy muhitga moslashishda qiynaladi; ular boshqalarning fikriga kam e'tibor beradi. Altruistik insonlar esa muhit bilan moslashuvchan, boshqalarni tinglaydigan va hurmat qiladigan bo'lishadi.

Egoizm va altruizm o'rtasidagi asosiy farq insonning maqsadida namoyon bo'ladi. Egoistlar “men qanday foyda ko'raman?” deb o'ylasa, altruistlar “boshqalar qanday foyda ko'radi?” degan savolga e'tibor qaratadilar. Egoistik harakatlar vaqtinchalik foyda keltirishi mumkin, lekin uzoq muddatda salbiy oqibatlarga olib keladi. Altruistik harakatlar esa jamiyatda ijobiy taassurot qoldirib, insonning obro'sini oshiradi. Egoizm jamiyatdagi hamkorlik, birdamlik va ishonchni yemiradi. Altruizm esa bu qadriyatlarni mustahkamlaydi.

Shuningdek, egoizm ijtimoiy tengsizlikni kuchaytiradi; chunki egoistik insonlar faqat o'z foydasi haqida o'ylab, boshqalarga zarar yetkazishi mumkin. Altruistik insonlar esa tenglik, adolat va yordam berishga harakat qiladilar. Egoistlar boshqalarning yutug'idan hasad qilishi mumkin, altruistlar esa boshqalarning muvaffaqiyatidan quvonadilar.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Altruizm va egoizm inson shaxsiyati, ijtimoiy muomala madaniyati va axloqiy qarorlarining shakllanishida muhim o'rin tutadi. Har ikki tushuncha inson tabiati uchun xos bo'lib, ular o'rtasidagi muvozanat shaxsning jamiyatdagi holatini, munosabatlar sifatini belgilaydi. Altruizm insonni boshqalarga nisbatan mehribon, empatik va yordamga tayyor etuvchi xatti-harakatlar majmuasini anglatadi. U ijtimoiy birdamlik, o'zaro ishonch va barqaror taraqqiyotning tayanchlaridan biri hisoblanadi. Egoizm esa insonning faqat o'z manfaatini ko'zlab harakat qilishi, boshqalarning ehtiyojlariga befarqlik bilan qarashi orqali namoyon bo'ladi. Agar altruizm jamiyatni birlashtirsa, egoizm ijtimoiy bo'linish, individualizatsiya va befarqlikni kuchaytiradi. Shuningdek, bolalik davridan boshlab altruistik fazilatlarni rivojlantirish, o'zgalarga nisbatan mehr-muhabbat va mas'uliyat hissini uyg'otish tarbiya jarayonining asosiy maqsadlaridan biri bo'lishi lozim. Ota-onalar, o'qituvchilar va jamiyatning boshqa yetakchi guruhlar bu borada o'rnak ko'rsatishlari kerak. Egoizmning haddan tashqari kuchayishi insonlar o'rtasidagi ishonchni yo'qotadi, ijtimoiy aloqalarni zaiflashtiradi va befarqlik muhitini vujudga keltiradi.

Takliflar:

Ta'lim tizimida axloqiy tarbiya, jumladan altruistik fazilatlarni shakllantirishga yo'naltirilgan maxsus dasturlar ishlab chiqilishi zarur.

Maktab va oliy o'quv yurtlarida volontyorlik, jamiyatga xizmat qilish, nogironlar va ijtimoiy himoyaga muhtoj shaxslarga yordam ko'rsatishga qaratilgan tadbirlar kengaytirilishi kerak.

Ommaviy axborot vositalari va ijtimoiy tarmoqlarda altruizmni targ'ib qiluvchi materiallar, ijobiy namuna bo'ladigan voqealar muntazam yoritilishi maqsadga muvofiq.

Ota-onalar va tarbiyachilar bolalarda mehribonlik, rahm-shafqat, sabr-toqat kabi fazilatlarni rivojlantirishga ongli yondashuvni kuchaytirishlari lozim.

Psixologik xizmatlar orqali shaxsda empatiya, o'zini boshqalar o'rniga qo'yib ko'rish qobiliyatini oshirishga qaratilgan treninglar o'tkazilishi zarur.

Yoshlar o'rtasida o'zaro yordam va jamoaviy faoliyatni rivojlantirish orqali shaxsiy manfaatlar bilan jamiyat ehtiyojlari o'rtasida muvozanat hosil qilishga yordam berish kerak.

Ilmiy tadqiqotlar orqali altruistik va egoistik xulq-atvorning ijtimoiy, madaniy va psixologik sabablari chuqur o'rganilishi, bu borada amaliy tavsiyalar ishlab chiqilishi lozim.

Bolalar adabiyoti, teatr va kino san'atida boshqalarga yordam berish, fidoyilik va beg'arazlik g'oyalari ilgari surilgan asarlar soni ko'paytirilishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Ismoilova, N. (2013). Ijtimoiy psixologiya (168 b.). Toshkent: O'zbekiston Faylasuflari Milliy Jamiyati Nashriyoti. Retrieved from <http://e-library.sammu.uz>
2. Toshmurodova, M. X., & Shomurotov, U. M. (2025). Egoizm va altruizm tushunchalari. *New Modern Researchers*, 2(5), 9–12.
3. Karimova, V. M., Hayitov, O. E., & Umarova, N. Sh. (2020). Sotsial psixologiya (225 b.). Chirchiq: O'zDJTSU.
4. Abdurashidova, G. (2024). Altruizm va yordam ko'rsatish: Ijtimoiy psixologiyaning muhim tushunchalari. *The Latest News and Research in Education*.
5. Alijonova, Sh. X. (2025). Altruizmning shaxsiy va vaziyatli determinatsiyasi. *PEDAGOGS*, 74, 29–34. Retrieved from <https://scientific-jl.org>
6. Hamidov, B. (2021). Altruizm va uning kelib chiqish sabablari. *Akme.uz*. Retrieved from <https://akme.uz>

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Alibek ZOKIROV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin SOBIR O'G'LI

2025. № 6

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali Oliy attestatsiya komissiyasi Toshkent davlat pedagogika universitetining murojaatiga (24-04-2025 y., №11-05-2566/01) ko’ra, psixologiya fanlari bo’yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning tadqiqot ishlari yuzasidan dissertatsiyalarining asosiy ilmiy natijalarini chop etish uchun tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro’yxatiga kiritilganligini ma’lum qiladi.

Asos: OAK Pedagogik texnologiyalar va psixologik tadqiqotlar bo’yicha ekspert kengashi tavsiyasi (25-05-2025 y.; №10); OAK Tartib-qoida komissiyasi qarori (07-05-2025 y., №5/6); OAK Rayosatining qarori (08-05-2025 y., №370/5).

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug’bek tumani
Kumushkon ko’chasi, 26-uy.